

بارندگی نیز سبب شد که اثرات رویکرد دولت‌های گذشته و دولت احمدی‌نژاد ناگهان خود را نشان بدهد؛ خشک شدن دریاچه ارومیه، درگیری بین استان‌های اصفهان، چهارمحال بختیاری و خوزستان بر سر آب و خشک شدن سدهای تهران نمونه‌ای از این اثرات است.

رحیم میدانی معاون وزیر نیرو در دولت یازدهم، یک سال پس از پایان دولت دهم در مصاحبه‌ای اعلام کرد: «بیش از ۷ سال است که کشور درگیر خشکسالی می‌باشد، در طی سال‌های پس از انقلاب، صنعت سدسازی رشد بی‌نظیری داشت اما آنچه چالش برانگیز شد عدم توانایی ساخت سد نبود بلکه ساخت سد بر اساس مطالعات قدیمی بود.» در ماه‌های پایانی دولت، رئیس‌جمهور وقت در اقدامی تعجب برانگیز کلنگ دو طرح بزرگ و پرحاشیه انتقال آب از خزر و خلیج فارس را کلنگ

زد که در حدهمان کلنگ باقی ماند.

دولت تدبیر و امید وزارت قائم مقام سابق

با روی کار آمدن دولت یازدهم، انتقادات به اقدامات دولت قبل شدت بسیاری گرفت و وزیر نیرو دولت یازدهم در اقدامی عاجل، کلیه طرح‌های دولت قبل را در حالت تعلیق قرار داد تا بررسی‌های بیشتری در مورد آن شود، از جمله می‌توان طرح انتقال آب دریاری خزر به فلات مرکزی و سدسازی در حوضه آبریز دریاچه ارومیه را نام برد.

نکته قابل توجه درباره چیت چیان اظهار نظر وزیر نیروی دولت نهم؛ پرویز فتح بود که با بیان آنکه مهندس چیت چیان در دولت نهم با

بزرگواری، قائم مقامی وزارت نیرو را پذیرفت گفت: «بنده به عنوان وزیر نیروی دولت نهم انتخاب شدم اما باید اعتراف کنم شایستگی مهندس چیت چیان برای وزیر شدن از من کمتر نبود.» فتح زمانی که به عنوان وزیر وارد این وزارت نیرو شد، آشنایی نزدیکی با این وزارتخانه نداشت، اما می‌گوید: «این مورد درخصوص مهندس چیت چیان کاملاً برعکس است و ایشان با بیش از ۲۰ سال تجربه موفق که در وزارت نیرو داشته است، کاملاً به این حوزه مسلط است.»

تابستان ۹۳ اوج ظهور تبعات سی سال رویکرد اشتباه گذشته بود، به نحوی که به پاییز نرسیده، سدهای تامین کننده آب تهران خشک شدند و مسئولین رسماً از مردم طلب دعای باران کردند!

قوانین بین‌المللی است که به زودی کشورها را از تغییر در سهم‌بری از حق آب‌های مرزی منع می‌کند. در حال حاضر ۱۳ میلیارد مترمکعب آب از کشورهای همسایه به کشور ما وارد می‌شود و ۱۲ میلیارد مترمکعب آب به کشورهای همسایه می‌رود. لذا به نظر می‌رسد مدیریت صحیح و بهره‌ور از منابع آب مهم‌تر از ایجاد تنش برای کسب سهم بیشتر از آب و محروم کردن کشورهای همسایه است، حدود ۱۶۵ برابر نیاز، سد در کشور ساخته شده‌است، اما احداث این سازه‌های عمرانی همچنان بیش‌ترین سهم بودجه تامین آب را به خود اختصاص می‌دهد؛ حال آنکه اولویت در توزیع بودجه باید با بخش‌هایی از قبیل ارتقای بهره‌وری شبکه آبرسانی، مدیریت آبخیزداری و افزایش بازده آبیاری باشد. جالب‌تر اینکه عمر سدها، در کشوری که سه برابر متوسط جهانی تبخیر دارد، در حالی به اتمام می‌رسد که هنوز شبکه‌های انتقال آب پایین‌دستی آن احداث نشده است.

لازم به ذکر است هم‌اکنون سالیانه بیش از ۴۳۰ میلیارد مترمکعب آب در اثر بارش به کشور وارد می‌شود و اگر این آب‌ها به درستی مدیریت شوند قطعاً به آب‌های مرزی نیازی نبوده و این موضوع از اولویت خارج خواهد شد.

برداشت‌های بی‌رویه از آب‌های زیرزمینی

کشاورزان جهت تأمین سوخت موتورپمپ‌های گازوئیلی خود باید از وزارت نیرو مجوز دریافت نمایند؛ از سوی دیگر، این وزارتخانه فقط به چاه‌های دارای مجوز گازوئیل تحویل می‌دهد. این در حالی است که در طی چند دهه اخیر، بیش از ۴۰ درصد چاه‌های فعال کشور به صورت غیرمجاز گسترش یافته و هم‌اکنون کشاورزان مالک این چاه‌ها با کمبود شدید گازوئیل مواجه شده‌اند. در واقع باید گفت رفتارهای پلیسی جایگزین سازوکارهای توسعه متوازن بین بخشی شده‌است و در آینده نزدیک مشکلات امنیت اجتماعی و غذایی برای کشور به وجود خواهد آورد.

وزارت نیروی «روحانی» و چالش‌های آبی پیش رو

برنامه‌های وزارت

نیرو در بخش آب

چیت چیان، وزیر نیرو اصلاح نظام قیمت‌گذاری آب، کنترل ورود فاضلاب خام آب‌ها، صیانت از آب‌های زیرزمینی و جلوگیری از برداشت‌های بی‌رویه، مدیریت تقاضای آب به ویژه در بخش کشاورزی و شرب، مدیریت حوض‌های منابع آب، اولویت دادن به اجرای طرح‌های منابع آب مشترک و تغییر روند کاهش آب در تالاب‌ها و دریاچه‌ها و اقدام در جهت احیای آن‌ها را مهم‌ترین راهبردهای جلوگیری از بروز بحران آب عنوان کرد.

علاوه بر این موارد، وزیر نیرو وعده داد با افزایش سهم بخش آب و آبفا از اعتبارات عمومی، مدیریت ملی آب، اولویت‌بندی اجرای طرح‌های آب و آبفا و استفاده از ظرفیت بخش خصوصی در اجرا و بهره‌برداری از طرح‌های آب و آبفا در رفع مشکلات اساسی بخش آب و فاضلاب بکوشد. توسعه شبکه آبرسانی شهری و روستایی و هوشمندسازی سامانه‌های توزیع آب نیز از دیگر برنامه‌های چیت چیان برای تصدی وزارت نیرو بود. با این حال نکات زیر در مورد برنامه وزارت نیرو قابل ذکر است؛

غفلت از اصلاح مدیریت منابع آب

کشور

۹۲ درصد ذخایر آبی به مصرف بخش کشاورزی می‌رسد، حال آنکه نه وزارت نیرو متولی کشاورزی است و نه وزارت کشاورزی پاسخگوی مدیریت منابع آبی؛ این نقص ساختاری سبب می‌شود وزارت نیرو ابزارهای لازم برای ارتقاء بهره‌وری را در اختیار نداشته‌باشد و اصولاً نتواند اقدام قابل توجهی در زمینه بهینه‌سازی مصرف آب انجام دهد.

حسن حدادی
مدیر مرکز تحقیقات
راهبردی غذا و کشاورزی
دانشگاه تهران

طبق قانون قرار بر تحویل حجمی آب توسط وزارت نیرو به وزارت جهاد بوده که هیچ‌گاه این امر محقق نشده‌است، نگاهی به روند رهاسازی آب ذخیره‌ای سدها نشان می‌دهد تأمین برق در فصل گرما بر ذخیره‌سازی آب برای فصل کشت و زرع مناطق پایین‌دست، ترجیح داده شده است. بنابراین سوء مدیریت منابع آبی بحرانی‌تر از وضع منابع آبی است و این شرایط، تهدیدات ناشی از کم‌آبی را تشدید می‌کند، ناهماهنگی در رهاسازی آب سدها، اتلاف شدید آب در شبکه‌های توزیعی، کم‌توجهی به طرح‌های آبخیزداری و نبود آمار واقعی از میزان آب مورد نیاز (نه وارد شده) بخش کشاورزی نتیجه تشتت در مدیریت منابع آبی کشور و ناهماهنگی بین بخش عرضه و تقاضاست و به نظر می‌رسد وزیر نیرو نسبت به اصلاح مدیریت منابع آب کشور غافل بوده است. شرایط به گونه‌ایست که مدیر بخش منابع آب، تنها دغدغه بخش کوچکی از آب (خانگی، صنعتی و نیروگاه برقایی) را دارد، که این حجم آب سهمی کمتر از ۸ درصد از کل آب تجدیدپذیر را شامل می‌شود.

نحوه مواجهه با مشترکان پر مصرف

نحوه مصرف آب در مصارف خانگی و تجاری نیز از دیگر موضوعاتی است که مورد توجه چیت چیان بوده‌است. یکی از مهم‌ترین راه کارهایی که برای اصلاح وضعیت مصرف آب دنبال می‌شود استفاده از سیگنال قیمت‌ها است اما وزارت نیرو اعلام کرده که در حال حاضر مجوزی برای برخورد با مشترکان پرمصرف آب ندارد و البته برای این منظور درخواست مجوز کرده‌است. همچنین برای تعیین قیمت اقتصادی آب و در نتیجه منطقی شدن مصرف، وزیر نیرو از آغاز مطالعات طرح تشکیل بازار آب خبر داد.

حقابه‌های مرزی چقدر اهمیت دارد؟

چیت چیان در چند جا بحث لزوم مهار آب‌های مرزی را مطرح کرده و استنادش به